

Përgjigjet: Ismail KADARE

Në përpjekje për botimin e sa më shumë rubrikave të ndryshme në "Forumi", nxorëm edhe *Telefonin e hapur midis Prishtinës e Parisit*. Ekskluzivisht për lexuesit e "Forumit" përgjigjet shkrimtari ynë i madh Ismail KADARE.

Këtë herë Kadare u përgjigj në katër pyetje të "Forumit", duke shprehur gatishmërinë të përgjigjet në të gjitha pyetjet nëpërmjet *Telefonit të hapur*.

GJALLËRIMI I JETËS NË SHQIPËRI

* Sa kanë shkuar përpara proceset demokratike në Shqipëri: cila është përshtypja Juaj për kohën ndërmjet dy vizitave që bëtë atje?

KADARE: Kam qenë disa herë në Shqipëri gjatë kësaj periudhe. Kam konstatuar një përmirësim, ndonëse të drojtur, por të qartë të gjendjes. Edhe këtë herë që qeshë atje, jeta më është dukur më e gjallë, qoftë nga ana ekonomike, qoftë nga ana kulturore. Natyrisht që në Shqipëri ka mjaft probleme serioze që presin për t'u zgjidhur: probleme të jetës së përditshme, të jetës ekonomike, të investimeve, probleme të forcimit të demokracisë etj. Demokracia në Shqipëri, të mos kemi iluzione, ende është një demokraci e brishtë. Ka mjaft mentalitete të vjetra që e pengojnë këtë demokraci. Ka ecje përpara, por disa herë ka kthime prapa. Megjithatë, kjo është një gjë që pritej. Unë sigurisht që kam shpresuar se do të kalojë paksa më shpejt, por megjithatë nuk ka pasur ndonjë iluzion se do të kishte një shesh me lule.

Një gjë që është e padiskutueshme është gjallërimi i jetës. Ky është rezultat i energjisë së vetë Shqiptarëve, sidomos në këtë periudhë. Siç kanë treguar disa cilësi negative, ata kanë treguar edhe cilësi mjaft pozitive: kanë treguar inteligjencë, kanë treguar etje për të jetuar...

Natyrisht që vazhdon ende acarimi politik midis forcave politike, i cili disa herë më duket që është i paprincip. Ka një etje të madhe për grindje, për radikalizëm, për të çuar gjer në fund një sherr... Dhe kjo e pengon shumë jetën normale të njerëzve.

Një cilësi e re është mentaliteti i ri që po krijohet në Shqipëri. Ndryshe nga dy vjet përpara, tashti shumica e Shqiptarëve e kuptojnë që jetën e tyre do ta ndërtojnë në atë vend dhe nuk jetojnë me ëndrrat për të ikur në vende

të tjera. Natyrisht që është e kuptueshme ajo dëshira për të gjetur punë në vendet e tjera provizorisht, por ka një gjë pozitive që në përgjithësi ata e mendojnë jetën e tyre të përhershme në Shqipëri. Qëllimi final i tyre është që atë pasuri që do të vënë jashtë, do ta kthejnë në Shqipëri të ndihmojnë gjallërimin e jetës shqiptare.

Përsa i përket kulturës, ka një lëvizje të saj, por ka edhe mjaft pengesa. Kam parë shfaqje teatrore dhe ekspozita të mrekullueshme, kam parë përpjekje të njerëzve të kulturës për ta riorganizuar jetën e botimeve, të teatrit, të pikturës, të muzikës etj. Nga ana tjetër, dihet që periudha e tranzicionit është mjaft e vështirë dhe e ashpër për intelektualët. Është një provë e rëndë për ta. Intelektualët, shkrimtarët e artistët, duke kaluar në një jetë private, si të thuash, ndihen të lënë mënjanë nga shoqëria, të lënë mënjanë nga kjo ndarje e re e pasurisë. Por shpresoj se shteti i ri demokratik shqiptar do të ketë parasysh këtë gjë. Edhe në shtetet e vjetra demokratike shpeshherë kultura subvencionohet dhe nuk duhet hequr dorë nga subvencionet. Edhe Franca, që ka një demokraci qindravjeçe, prapëseprapë ka institucione qendrore artistike që shpesh marrin subvencione nga shteti, siç është opera, pataj filmi, shpesh edhe botimet letrare-artistike etj. Kjo nuk duhet braktisur si diçka socialiste, sepse nuk është e tillë, aq më pak është komuniste. Ky është një element i jetës shoqërore, i qytetërimit njerëzor, i pranueshëm nga të gjitha vendet.

E përsëris: Shqipëria, megjithatë, ka probleme mjaft serioze të të gjitha sferave dhe klasa politike shqiptare duhet më shumë të punojë konkretisht sesa të merret me aq shumë pasion me polemikat që zhvillohen midis partive politike. Është i pajustificueshëm pasioni i tepruar në këtë luftë.